

Joensuun Latu 1951 - 2001

*T*loa ja terveyttä *liikunnasta*

Marja Simola

ILOA JA TERVEYTTÄ LIKUNNASTA

Joensuun Latu 1951–2001

Tekijä Marja Simola

ISBN 952-91-3957-8

Gummerus Kirjapaino Oy
Saarijärvi 2001

Sisällysluettelo

Hiihtäkää Suomen laduilla	5
Latu-yhdistys perustetaan Joensuuhun	5
Alku aina hankalaa, mutta lopussa kiitos seisoo	6
Monipuolista toimintaa 1950-luvulla	8
Talven Suuri Seikkailu	13
Peruskuntaa ja terveyttä polkuretkestä	19
Jäsenistön keskuuteen 1960-luvulla	22
Maailmanennätys-hiihto ja muita tempauksia	27
Pallo lentää ja kunto nousee	30
Eräretkiä ja retkireittejä	30
Latualueyhteistyötä 1970-luvulla	32
Erävaelluksen SM-kilpailut Pohjois-Karjalassa innostavat vaeltajia	33
Uusia tuulia 1980-luvulla	37
Pyöräilyä, melontaa ja lumenveistoa	39
Elämää Piilovaarassa	43
Aurinkoa ja kuutamoa Pyhäselällä	46
Muumi hiihdonopettajana	49
Koko kansan liikuttajaksi 1990-luvulla	53
Lappikin kutsuu	57
Metsämörrikoulu lapsille ja kursseja aikuisille	59
Lykynlammen majalla	62
Tähän on tultu	64
Joensuun Ladun hallitus 1951–2001	66
Lähteet	68

Hiihtäkää Suomen laduilla

Suomessa virisi vilkas yhdistystoiminta 1800-luvun loppupuolella. Usein tarkoituksena oli toimia jonkin kansalaisryhmän etujärjestönä. Myös liikunnan edistäminen koettiin tärkeäksi kaupungistumisen myötä. Aluksi liikuntaa harjoittivat mm. nuorisoseurojen ja työväenyhdistysten urheiluryhmät. Erillisiä urheiluseuroja alkoi syntyä vuosisadan vaihteessa. Niiden tavoitteena oli yleensä kilpaurheilun edistäminen – ei koko kansan liikuttaminen eli ”massaliikunta”.

Hiihto- ja luonnossa liikkuminen ovat kuuluneet suomalaisten elämään perinteisesti jokamiehen oikeuksina. Koko kansan hiihtoharrastusta edistämään perustettiin oma yhdistys Suomen Latu ry tammikuussa 1938. Järjestön päämääräksi asetettiin ”kehittää hiihto kansantavaksi Suomessa”. Kilpatoiminta rajattiin ulkopuolelle, se jäi kokonaan Suomen Hiihtoliitolle. Sota pysäytti kuitenkin Suomen Ladun toiminnan heti alkuun ja välillä näytti jo siltä, että järjestö jouduttaisiin lakkauttamaan.

Rauhan tultua Suomen Latu aloitti ponnekkaasti hiihtoharrastuksen elvyttämisen sekä ”propagandan” hiihdon puolesta. Kaupunkien ympäristöön alettiin sen toimesta merkitä latureittejä ja vuonna 1946 käynnistettiin kansanhiihdot. Joillekin paikkakunnille syntyi latukerhoja ja -yhdistyksiä.

Uudet säännöt yhdistykselle hyväksyttiin syksyllä 1951. Suomen Ladusta tuli tällöin paikallisten latuyhdistysten keskusjärjestö. Tavoitteeksi lisättiin ”edistää kaikin tavoin ulkoilutoimintaa ja kansanurheilua yleensä”.

Sääntömuutoksen jälkeen alkoi voimakas kampanja paikallisyhdistysten perustamiseksi. Jäsenhankinnassa painotettiin erityisesti hiihdon terveellisyyttä ”Hiihdolla on kansamme terveydelle ja kunnolle ensiarvoinen merkitys. Suomen Latu r.y. toimii hiihdon edistämiseksi ja hiihtoharrastuksen levittämiseksi laajojen kansalaispiirien keskuuteen. Tukekaa Suomen Ladun työtä liittymällä sen jäseniksi ja hankkikaa itsellenne uusia voimia hiihtämällä Suomen laduilla!”, kerrottiin jäseneksi ilmoittautumislistassa vuonna 1952.

Latu-yhdistys perustetaan Joensuuhun

Lokakuun 16. päivä 1951 kokoontui Joensuun lyseon tiloihin 16 kuntoliikunnasta kiinnostunutta kaupunkilaista keskustelemaan Latu-kerhon perustamisesta Joensuuhun. Tilaisuutta oli edeltänyt tarkastaja Kalle E. Mustosen kirjeenvaihto Suomen Ladun toimihenkilöiden kanssa. Niinpä iltaan oli lupautunut Suomen Ladun toimitussihteeri Frans (Jonne) Saastamoinen Helsingistä esittämään ”heijastinkuvia” yhdistyksen toiminnasta sekä kertomaan sen toimintaperiaatteista. Tilaisuudesta aiheutuvat kulut oli Suomen Latu luvannut myös korvata.

Läsnäolijat päättivät saman tien perustaa Joensuuhun Suomen Ladun jäsenyhdistyksen, Joensuun Latu r.y:n. Sen tavoitteena oli edistää hiihtoa ja muuta, erityisesti luonnossa tapahtuvaa liikuntaa Joensuussa. Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin kokoonkutsujana toiminut Kalle Mustonen, jolla oli latu-toiminnasta entuudestaan kokemusta Kuopiosta (mm. Puijon Ladun puheenjohtajana 1947–1949). Varapuheenjohtajaksi tuli Kaarlo Uimonen, sihteeriksi Greta Sallinen ja rahastonhoitajaksi Varpu Lievonen. Johtokuntaan kuuluivat lisäksi Anni Aaltonen, Veikko Julkunen ja Urho Sarola. Yhdistyksen liittyi samantien 18 jäsentä. Joensuun Ladusta tuli järjestyksessä 11. latuyhdistys Suomessa.

Alku aina hankalaa, mutta lopussa kiitos seisoo

Joensuun Ladun toiminta lähti kangerrellen käyntiin Ensimmäinen talvi aloitettiin kuitenkin innokkaasti. Hiihtoretkiä järjestettiin peräti yksitoista, siis lähes joka viikonloppu. Johtokunta arvioi hiihdon Joensuussa keskittyvän tulevaisuudessa Utran ja Lehmon alueille ja suuntasi mielenkiintonsa sinne. Oma majaakin alettiin haeskella tältä suunnalta. Hiihtoretkien avulla toivottiin saavan lisää jäseniä. Tulos oli kuitenkin pettymys, sillä osallistujamäärä vaihteli kahden ja yhdeksän välillä. Uusia jäseniä kertyi vain yksitoista.

Toinen toimintavuosi jäi vielä laimeammaksi. Johtokunta kokoontui ainoastaan valitsemaan pakolliset toimihenkilöt eli sihteerin ja rahastonhoitajan. Kaikki muu toiminta oli jäsenten oman aktiivisuuden varassa. Kansanhiihdon ja kansanuutien järjestämiseen kuitenkin osallistuttiin ja ainakin vuosikertomuksen laatija uskoi kaupungissa ilmenevän harrastusta kuntoliikuntaan, kunhan saataisiin riittävän innokkaita vetäjiä. Keväällä vietettiin ”Ladun hautajaisia”, millä ei onneksi tarkoitettu yhdistyksen lopettamista vaan hiihtokauden loppumista – siis latujen ”kuolemaa”. Latuhautajaisista muodostui pitkään jatkunut perinne. Vuokatissa Suomen Ladun juhannusjuhilla, joihin jäseniä oli alusta asti osallistunut, yhdistys tosin kunnostautui voittamalla lentopallokilpailut.

”Kolmas kerta toden sanoo” totesi kolmannen toimintavuoden vuosikertomus. Toimintakaudella 1953–1954 johtokunta nimesi heti avukseen kaksi toimikuntaa retkeilytoimikunnan ja kansanhiihtojen järjestelytoimikunnan. Näihin saatiin innokkaat vetäjät ja vuoden aikana aloitettiin uusia tapahtumia, joista tuli pitkään jatkuneita perinteitä.

Latupohjien puuttuessa oli yleensä odotettava riittävää lumentuloa, mutta toiminnan vauhdittamiseksi johtokunta päätti aloittaa ”*latukauden tavallista aikaisemmin*” jo 10. tammikuuta (1954). Tuolloin tehtiin ensimmäinen hiihtoretki, jolla avattiin ja merkittiin latu Joensuusta Lykynlammen hiihtomajalle.

Joensuun Ladun perustaja Kalle Mustonen. Mustosen tarkoituksenaan lienee alun perin ollut vain käynnistää yhdistys, sillä hän yritti jättää puheenjohtajan tehtävät ensimmäisen vuoden jälkeen. Kun toiminta ei lähtenyt toivotulla tavalla jatkuamaan, otti hän uudelleen vetovastuun. Mustonen jatkoi puheenjohtajan pientä katkosta lukuunottamatta vuoteen 1966, jolloin hän muutti Kuopioon. Kaikkiaan hän ehti olla puheenjohtajana 13 vuotta.

Jäsenille tarjottiin hiihdon neuvontakursseja, kerhoiltoja sekä hiihto- ja patikaretkiä. Karsikon koululta varattiin sali ”kuntovoimistelulentopalloiltoja” varten – ja jälleen tuli lentopallossa voitto Vuokatin juhannusjuhilla.

Ensimmäinen pitkä, kaksipäiväinen laturetkikin saatiin tehty maaliskuussa 1954. Kolvanan Uuron kautta hiihdettiin Kolille. Matkalla yövyttiin Pusossa. Osittain umpihangessa hiihtäminen oli vaativaa työtä, joten osallistujille asetettiin 18 vuoden alaikäraja.

Kansanhiihtojen puolesta harjoitettiin voimakasta ”propagandaa” ja niitä vauhditettiin tempauksilla. Tämä tuotti myös tulosta. Joensuu pääsi vuoden 1954 suorituksillaan suurten kuntien joukossa toiseksi, mikä oli sangen kunnioitettava saavutus. Toimintavuoden päätteeksi voitiin todeta jäsenmäärän kaksinkertaistuneen ja optimistisesti arveltiin Joensuun Ladun pian kohoavan valtakunnan suurimpien Latu-yhdistysten joukkoon.

Monipuolista toimintaa 1950-luvulla

Vaatimattoman alun jälkeen toiminta vilkastui huomattavasti 1950-luvun puolivälissä. Toimikuntien, jaostojen ja työryhmien perustaminen oli havaittu erittäin toimivaksi ratkaisuksi jakaa vastuuta johtokunnan ulkopuolisillekin jäsenille. Vuosittain valittiin erilaisia toimikuntia tarpeen mukaan. Esimerkiksi kaudelle 1955–1956 valittiin hiihto-, retkeily- ja kansanuinti-, kerho- ja näyttely-, palloilu-, talous- sekä kansanurheilupropagandatoimikunnat. Lisäksi aloitettiin menestyksellinen yhteistyö Joensuun kaupungin liikuntalautakunnan kanssa. Liikuntaneuvoja Yrjö Karttunen (myöh. liikuntaneuvos) innostui yhdistyksen periaatteista ja tuli aktiivisesti mukaan toimintaan.

Aluksi pääpaino oli kansanhiihtojen järjestämisessä. Latulaiset avasivat ja merkitsivät latuja kaupungin ympäristöön. Tämä tapahtui Suomen Ladun ohjeiden mukaan maalaamalla puihin punainen rengas sekä kolmio, joka osoitti hiihtosuuntaa. Maalattujen merkkien oli todettu säilyvän paremmin kuin tuulen helposti repimät kreppipaperit. Varjopuolena oli vaatteiden sotkeutuminen. Tästä varoitettiin retki-ilmoituksessa seuraavaan tapaan ”*Hiihtolatujen merkkkaus Joensuusta Höytiäisen hiihtomajalle sunnuntaiaamuna... Huomatkaa*

Kansanhiihtolatujen merkitseminen oli tärkeä osa Joensuun Ladun ensimmäisten vuosien toimintaa. Merkitseminen tapahtui maalaamalla puihin latusuuntaa osoittavat merkit. Kuvassa latulaiset saplonamaalauksessa.

varusteet, sillä ladut merkitään maalaamalla. Perillä sauna.” (1955). Lykynlammen lisäksi reittejä tehtiin Pilkkoon, Repokalliolle ja Marjosärkille. Vähitellen kaupungin ympäristöön syntyi varsin monipuolinen latuverkosto.

Merkitsemisen lisäksi ladut oli pidettävä hiihtämällä auki. Tästäkin latulaiset huolehtivat talkootyönä. Jokaisen lumituiskun jälkeen oli siis lähdettävä hiihtolenkille. Innokkuutta kuitenkin riitti. Kun pyry oli yöllä peittänyt ladut, saattoi liikuntaneuvoja Yrjö Karttunen ilokseen saada heti aamulla puhelun, jossa joku latulainen ilmoitti: ”*Minä kävin jo avaamassa ladun*”. Kaupungilta ei apua siis tarvittu.

Varsinainen kansanhiihto tapahtui kahden kuukauden aikana, jolloin laskettiin sekä hiihtosuoritusten että hiihdettyjen kilometrien kokonaismäärät. Joensuun Ladun jäsenet hoitivat suoritusten merkitsemisen useina viikonloppuina. Lisäksi he myivät hiihtomerkkejä, joiden lunastaminen oli alkuvuosina edellytys hyväksytylle suoritukselle. Hiihtokilometrejä kirjattiin viikolla myös muutamissa reitin varrella olevissa maalaistaloissa. Lisäpöntimena järjestettiin ravi-radalla (nykyisen urheilukentän paikalla) ”kiritempauksia”, joilla houkuteltiin väkeä hiihtämään. Kansanhiihdon vauhdittamiseksi toteutettiin myös ensimmäinen jäähiihto Sortavalan saareen maaliskuun puolivälissä 1955. Saarella ”*Ladun tyttäret*” ottivat vastaan aamuvirkut kaupunkilaiset ja tarjosivat heille kuumaa mehua.

Hyvä lisä kansanhiihtosuorituksiin saatiin, kun koulut tulivat mukaan ns. harrastushiihtokilpailuun v. 1956. Tässä kilpailussa tavoitteena ei ollut aika vaan matka. Talven aikana hiihdetyt kilometrit kirjattiin ylös ja kaikkien oppilaiden suoritukset laskettiin koulukohtaisesti yhteen. Koulut siis kilpailivat keskenään, mutta lisäksi käytiin henkilökohtaista kilpailua. Joensuussa mukana olivat vain oppikoulut ja ammattikoulut. Kansakoulut katsoivat, että niiden oppilaat olivat liian nuoria pärjätäkseen oppikoululaisille. Tosin vuonna 1954 henkilökohtainen voitto meni kansakoulun neljäsluokkalaiselle, jolle oli kertynyt peräti 1545 hiihtokilometriä. Koulukohtaisen kilvan voitti yleensä poikakoulu lyseo. Kansakouluja varten tehtiin oma sarja vuonna 1957 ja Joensuun latu lahjoitti siihen komean kiertopalkinnon.

Vuonna 1964 toteutettiin kansanhiihdon loppuryntäys koululaisviestinä Vainoniemessä. Kilpailujen ja hiihdonohjauksen ohessa paistettiin nuotiolla makkaraa, tehtiin tunnetuksi Ladun toimintaa sekä kirjattiin hiihtokilometrejä.

Lasten- ja nuorten hiihtoharrastuksen elvyttämisen Suomen Latu otti ohjelmaansa vuonna 1955. Jo tuolloin kannettiin huolta kaupunkilaisnuorison vieraantumisen perinteisistä luonnossaliikkumisen tavoista. Latu-yhdistyksiä kehoitettiin järjestämään lasten ja nuorten hiihtokouluja.

Ensimmäinen hiihtokoulu toteutettiin Joensuussa jo samana vuonna (1955). Hiihtoloman aikaan opiskeli Nepenmäellä Ruth ja Yrjö Karttusen johdolla 32, iältään 10–15 vuotiasta koululaista perushiihtoa, tasamaapujotte-

lua ja mäenlaskutekniikkaa. Opetus oli siis osittain samanlaista kuin myöhemmässä Muumi-hiihtokoulussa. Kurssin lopuksi järjestettiin hiihtotaitokilpailu, johon paikkakunnan urheiluliikkeet lahjoittivat palkinnot (mm. suksivoiteita).

Hiihtokurssit pidettiin vielä kahtena seuraavana vuonna. Tulijoita oli aina runsaasti, jopa enemmän kuin voitiin ottaa mukaan. Hiihtoa haluttiin siis oppia. Suurten joukkojen tavoittamiseksi aloitettiin yhteistyö koulujen kanssa. Pienten hiihtokoulujen sijaan järjestettiin kansakouluissa erityisiä talviliikunta-päiviä, joilla latulaiset opettivat hiihdon perusteita, mäenlaskua ja suksien huoltoa. Näin voitiin muutaman päivän aikana antaa hiihdon perusneuvontaa yli tuhannelle koululaiselle. Samalla neuvonta laajeni käsittämään myös alle kymmenvuotiaat lapset. Nuorisotoiminnasta vastaamaan perustettiin oma toimikunta vuonna 1957.

Aikuisiakin koulutettiin. Yhdistyksen jäsenet osallistuivat innokkaasti Suomen Ladun järjestämille leireille ja hiihtokurseille. Tunturihiihtokurssin suoritti 12 jäsentä vuonna 1956 ja erilaisiin Suomen Ladun tilaisuuksiin osallistui seuraavana vuonna kaikkiaan 30 henkeä. Saatuja oppeja jaettiin eteenpäin antamalla hiihtoneuvontaa muille jäsenille. Talvella 1955 yritettiin pitää myös yleisölle avoin harrastushiihtokurssi Lykynlammen maastossa. Se jouduttiin kuitenkin kahdesta yrityksestä huolimatta perumaan kovan pakkasen takia. Talvella 1959 taas järjestettiin yleinen hiihtovälineiden kunnostuskurssi.

Hiihtoharrastusta pyrittiin myös tekemään kaupunkilaisille tunnetuksi monella tavalla. Tätä varten perustettiin erillinen ”propagandajaosto”. Lehtiin toimitettiin juttuja, toimittajia kutsuttiin tapahtumiin ja julkaistiin jopa maksettuja ilmoituksia. Helsingistä saadun mallin mukaan järjestettiin kahtena talvena Karjalan talolla hiihto- ja retkeilyvälineenäyttelyt ”Harkiten Hangille ” (1955: kävijöitä 2 710) ja ”Reippaasti retkeillen ” (1957: kävijöitä 625). Vuonna 1959 toteutettiin Suomen Ladun ”jäsenkuukauden” merkeissä yleisölle tarkoitettu propagandatilaisuus, jossa esiteltiin Suomen Ladun toimintaa sekä mainostettiin erityisesti Lapin hiihtomahdollisuuksia. Kaiken toiminnan tuloksena yhdistyksen jäsenmäärä kasvoi yli kolmensadan (enimmillään 302 jäsentä vuonna 1957).

Vaikka yhdistyksen nimi oli Joensuun Latu, olivat sen toiminnassa mukana alusta lähtien kaikki luonnossa liikkumisen muodot. Jäsenille tarkoitettuja, eri pituisia hiihto-, kävely- ja pyöräretkiä tehtiin pitkin vuotta. Pyöräretket olivat ohjelmassa erityisesti keväällä. Niitä kokeiltiin kerran (v. 1961) myös partio-suunnistuksena, mutta tällainen pyöräily ei jäseniä jatkossa kiinnostanut. Yksi moottoriveneretkikin toteutettiin vuonna 1956. Junalla kuljettiin Kaltimoon, mistä käveltiin Saapaskoskelle ja palattiin veneellä Pielisjokea pitkin Joensuuhun.

Vuosina 1952–1956 oltiin ainakin periaatteessa mukana kansanuintien järjestelyissä ja yhdistyksellä oli erillinen kansanuintitoimikunta. Väittäepä vuosi-

Latulaisia lähdössä perinteiselle hiihtoretkelle ammattikoulun pihalta. Ammattikoulun tiloja saatiin käyttää mm. suksien kunnostukseen.

kertomus useiden joensuulaisen oppineen uimaan juuri latulaisten ansiosta. Uinti päätettiin kuitenkin jättää jäsenten henkilökohtaiseksi harrastukseksi. Kesätoiminnaksi tarjottiin sen sijaan lyhyitä patikkaretkiä.

Haaveena oli myös parin päivän mittainen erävaellus. Se peruuntui useita kertoja huonon sään takia, mutta elokuussa 1956 päästiin lopulta kiertämään Koiteretta. Sen tunnelmia kuvaa ”Reissumies” (Jukka Malander) kronikassaan.

Elokuun kahdeksastoista
meitt’ reissuun lähti hessua neljätoista.
Koiteretta kiertämään Suomujärveä soutamaan
...
Niin taival taittua alkoi, se korpia, soita halkoi.
Näin siinä patikoitiin Koitereen rantaan,
nuotio rakettiin rannan santaan.
Siin pian lenkkimakkarat paistui,
kukot, kahvit ja pullat maistui.

Mentiin välillä polkua, pitkospuita,
syötiin marjoja, soitettiin suuta.
Tauot pidettiin, rakot paikattiin,
jopa püimävettäkin välillä saatiin.

Niin kuutamossa tultiin Suomen rantaan
yli soudettiin järven ja perillä oltiin.
Tuli takkaan ja reput naulaan,
kahvipannut tullelle ja tytöt saunaan.
Siell’ saunan lämpimässä kintut sulii,
ja suloinen raukeus kehoon tuli.

Kohta taivallus siitä taas eelleen alkoi,
tie nyt jo vaaroja, peltoja halkoi.
Kun tultiin lankatielle siinä illan suussa,
oll’ kaikilla voittajan hymy suussa.

Ensimmäinen pitkä patikkaretki tehtiin Suomen ympäristöön 1956. Huumori kukoisti vaeltajien keskuudessa. "Missäs nyt ollaan", kysyi Airi/kun ei polun alkua nykyä ala.!"Kuorma-autossa toinen penkki eestä, kolmas takaa"/vastaa Henryn ääni vakaa". Retkeltä kertyi runsaasti valokuvia, joita myöhemmin nähtiin seuran valokuvauskilpailuissa.

Retkestä oli kuvaus myös Latu-lehdessä. Siinä matkan pituus oli pudonnut 60 kilometristä 20 kilometriksi. Osallistujat olivat nyreissään ja vaativat oikaisua. Muiden yhdistysten jäsenet kun olivat hymähdelleet "kesän suurelle seikkailulle", josta tulikin vain pieni kävelylenkki.

Talvella eräretkeä vastasi parin päivän mittainen hiihtovaellus Kolille. Helmikuussa 1955 hiihdettiin kahden päivän aikana noin 50 kilometrin matka. Junalla matkustettiin ensin Haapalahteen, josta hiihdettiin Herajoelle. Seuraavana päivänä jatkettiin vaarajaksoa pitkin Kolille. Retken vaiheita kuvaa matkalla mukana ollut "Sukspuu". "Keli oli luistava. Suojasään kovettamalle hangelle satanut pehmeä lumi antoi hiihdolle miellyttävän joustavan ja turvallisen luiston. Jonomme kärki saavuttikin vaivatta yli 150 metrin korkeuteen Pielisen pinnasta kohoavan Vesivaaran terävän huipun. Mahtavat näköalat avautuivat ympärillämme. Oikealla puolen levittäytyi luminen Pielinen ja vasemmalla avautui kapean, pitkänomaisen Heräjärven rotkomainen laakso". Matka jatkui laskeutuen syviin

notkelmiin sekä kohoten välillä kapeille selän-teille. Luntakin todettiin olevan ainakin metrin ja sen ansioista peltojen riukuaidat ylitettiin helposti. Puolenpäivän aikaan pysähdyttiin ”kahvitulille”. Tämän jälkeen kaikki ei sujunutkaan suunnitelmien mukaan. ”Päätimme ohittaa Mäkrävaaran sen itäpuolelta ja kii- vetä Kolille Ukko-Kolin selännettä pitkin. Synkässä kuusikossa hiihtäessämme osuimme tukkitielle, joka kääntyikin ikäänkuin huomaamatta kohden Pielisen rantaa ja painui yhä jyrkempään laskuun vetäen samalla hiihtäjät vastustamatto- masti mukaansa niinkuin tukkiränni sen nieluun joutuneet tukit. Korkeiden lumisten vallien reunustamasta urasta oli mahdotonta kääntyä sivuun hangelle, eikä kapealla tiellä voinut liioin jarruttaa tai pysäyttää yhä vinhemmaksi kiihtyvää menoa. Lopulta tuli Pielisen ranta vastaan ja totesimme päässeemme Mäkrän rinteeltä alas odottamattoman nopeasti – ehjin suksin ja varusteita kadottamatta.” Suunnitelmaa jouduttiin sitten muuttamaan ja Kolille kavuttiinkin Tarhapuron kautta. – 50-vuotis juhlahiihto maaliskuussa 2001 suoritettiin myös Kolilla, mutta nyt valmiilla Maisemahiihto-laturetken laduilla.

Retkien lisäksi oli jäsenille tarjolla vielä kerhoiltoja. Osittain nämä olivat virkistystilaisuuksia kuten pikkujoulu, vappujuhla tai naamiaiset. Lisänä oli asiapitoisia esitelmätilaisuuksia. Kevätkaudella 1958 kokoonnuttiin jokseenkin säännöllisesti liikunta-aiheisen teeman puitteissa vapaaopistolle kymmenkunta kertaa.

Luonnossa liikkujat harrastavat usein valokuvausta, eivätkä latulaiset tehneet poikkeusta. Tätä tuettiin järjestämällä valokuvauskilpailuja. Yhdistyksessä oli jäseninä myös useita kaitafilmauksen harrastajia. Monet ensimmäisen vuosi- kymmenen tapahtumat onkin heidän toimestaan talletettu filmeille. Vuoden 1958 Puntarihiihdosta valmistui 20 minuutin kaitafilmpjesitys, joka palkittiin Joensuun kaitafilmaajien kilpailussa. Filmien katselua varten yhdistys hankki vuonna 1960 jäsenten käyttöön kaitafilmiprojektorin.

Talven Suuri Seikkailu

Kansanhiihtojen saavuttama suosio osoitti, ettei suomalaisten hiihtotaito ollut mihinkään kadonnut. Pitkille vaelluksille sen sijaan ei kaupunkilaisten kunto ja mielenkiinto tahtonut riittää. Tämän korjaamiseksi esitti professori Lauri (Tah- ko) Pihkala ylipitkänmatkan eli hiihtomaratonsin järjestämistä. Esikuvina olivat ruotsalaisten Vasa-hiihto ja Oulun tervahiihto, joihin vuosittain osallistui run- saasti väkeä.

Ensimmäinen laturetki eli ”Talven Suuri Seikkailu” Pirkan Hiihto toteuteti- tiin vuonna 1955. Retkihiihdon lisäksi siinä oli mukana kokeeksi myös kilpa- sarja. Tapahtuma kokosi runsaat 400 osallistujaa, joten oli oletettavissa, että tällaiseen hiihtoon olisi kiinnostusta muuallakin Suomessa.

Kesällä 1955 Tahko Pihkala kiersi eripuolilla Suomea kartoittamassa sopivia laturetkireittejä. Pohjois-Karjalassa hän vieraili kesäkuussa ja parhaaksi vaihtoehdoksi todettiin Koli-Joensuu väli. Tältä matkalta oli Joensuun latulaisilla jo ennestään kokemuksiakin. Reitti kulki Puson ja Kolvanan kautta Kontiolahdelle sekä sieltä edelleen Joensuuhun.

Pohjois-Karjalan ensimmäinen laturetki nimettiin Koli-hiihdoksi. Valmisteluja varten valittiin maakunnallinen järjestelytoimikunta, jossa oli edustajia Joensuun Ladun lisäksi rajavartiostosta, SVUL:n ja TUL:n piirijärjestöistä sekä Joensuun kaupungin urheilulautakunnasta. Sen keskustoimikunnan puheenjohtajana toimi Kalle Mustonen Joensuun Ladusta. Latulaisten tehtäväksi jäi latujen merkitseminen ja avaaminen. Lisäksi heitä tarvittiin toimitsijoina.

Hiihto umpihankeen raivatuilla laduilla ja puusuksilla oli voimia kysyvää. Hiihtäjät jaettiin kahteen ryhmään. A-sarja suoritti koko matkan Kolilta Joensuuhun, yhteensä 71 km. Siihen saivat osallistua vain yli 20 vuotiaat miehet sekä ne yli 17-vuotiaat miehet, jotka olivat suorittaneet tai suorittivat parhaillaan asevelvollisuutta tai joilla oli ”vanhempi ohjaaja” mukana. B-sarjan eli puolimatkan (35 km) lähtöpaikkana oli Kuusjärven koulu Enossa. Tämä oli tarkoitettu yli 17 vuotiaille naisille sekä yli 50-vuotiaille miehille, jotka eivät halunneet hiihtää täyttä matkaa. Molemmissa sarjoissa oli myös kilpalähtö. Hiihtäjiä laturetkitoimikunta opasti: *”Osanottajien oman terveyden kannalta on syytä harjoitella ennakkoon hiihtelemällä 10–20 km:n matkoja 4–5 kertaa ja jos mahdollista suorittaa yksi vähän pitempi matka 30–40 km. Kuitenkaan ei ole edullista hiihtää kuin korkeintaan 3–4 kertaa viikossa”*. Helmikuun alussa järjestettiin osallistujille vielä harjoitusretki Kolilta Pusoon. Samalla varmistettiin taas ladun avausta.

Koli-hiihto suoritettiin valtakunnallisena laturetkipäivänä 26. helmikuuta 1956 ja se oli merkittävä maakunnallinen suur tapahtuma. Lehdet kertoivat suunnitelmista ja reiteistä hyvissä ajoin sekä jakoivat ohjeita hiihtäjille. Ilmoitautuneiden määrää seurattiin tiiviisti.

Matkaan lähti kaikkiaan 268 hiihtäjää. Puolimatkalle tulijoita olisi lopulta ollut jopa enemmän kuin voitiin ottaa. Joensuun ulkopuolelta tuleville järjestettiin majoitus edellisiksi yöksi Lyseon voimistelusaliiin. Lisäksi oli mahdollista yöpyä Kolilla maalaistaloissa.

Ensimmäisen ryhmän miehet nousivat linja-autoihin Lyseon pihalta jo kolmelta aamuyöllä. Lähtö Kolilta kuun valaisemalle ladulle tapahtui kello viideltä. Aamulla pakkasta oli parikymmentä astetta ja navakka tuuli puhalsi vasten kasvoja. Päivän mittaan sää kuitenkin lämpeni ja hiihto vietiin läpi lähes ihanteellisissa olosuhteissa. Jokainen teki taivalta voimiensa mukaan, joten ainoastaan seitsemän henkeä joutui keskeyttämään. Huoltopisteissä nautittiin kuumaa mehua ja lihakeittoa sekä paranneltiin suksien voittoa. Muutamissa paikoissa oli mahdollista myös sauna hiihdon välillä.

Vaikka Koli-hiihto onnistui kaikin puolin hyvin, osoittautui reitti Koli-Joensuu käytännössä hankalaksi. Se vaati useita toimitsijoita kahteen pisteeseen. Lisäksi hiihtäjät piti kuljettaa lähtöpaikkaan Kolille. Seuraavaksi vuodeksi suunniteltiinkin uusi Pohjois-Karjalan laturetki. Se kierteli Höytiäisen, Ylämyllyn ja Vaivion maastossa. Pääladulle vedettiin pistoladut Joensuusta, Liperistä, Outokummusta, Polvijärveltä ja Kontiorannasta, joista kaikista voi sekä aloittaa että lopettaa hiihdon.

Ensimmäistä laturetkeä oli sää suosinut, mutta toisella kerralla saatiin tuntu-maa hiihdon raskaudesta. Yöllä satanut räntälumi peitti aamulla ladut. Hienoi-nen sade jatkui koko päivän ja lämpötila pysytteli sitkeästi nollan tuntumassa, mikä sai suksenpohjat jäätymään. Taukopaikoilla sulateltiin suksen pohjia nuotion lämmössä ja voiteluapu tuli tositärpeeseen. Kaikesta huolimatta lenkin kiersi sunnuntaina yli 500 hiihtäjää. Kun mukaan lasketaan edellisenä päivänä ladun avauksen varmistaneet varusmiehet, voitiin kirjata yhteensä 1 070 osallistujaa.

Asser Tervo muistelee osallistumisestaan laturetkeen joskus 1950-luvulla. ”Kaupungintalolta saatiin numerolaput rintaan. Ensimmäiset hiihtäjät läksivät avaamaan täysin ummessa olevaa latua kello viideltä Länsikadun päästä. Luvas-sa oli aamupuuro Lykynlammella, mutta keittäjät olivat myöhässä ja maja pimeänä. Niin jatkettiin Pitkälahauteen, jossa voitiin pitää ensimmäinen ruokai-lutauko. Taival oli todella raskas”.

Laturetkireittiä muutettiin vielä 1950-luvun lopulla, jolloin siitä tuli lähinnä Joensuun ja Kontiolahden kierros. Alku ja lähtöpiste olivat Joensuussa partiotalolla. Reitti kulki Lehmonharjulle Kylmäojan taukopisteeseen, sieltä Puntari-koskelle ja edelleen Polvijärvien ympäri Vaivioon. Sieltä suunnattiin Lykyn-lammelle, mistä palattiin Joensuuhun. Latu seuraili sähkölinjoja ja osa matkasta hiihdettiin jäällä, mikä aiheutti moitteita matkan yksitoikkoisuudesta. Nimi muuttui vuonna 1959 Puntarihiihdoksi, koska reitti kierteli Puntarikosken ympärillä ja toisaalta laturetkihän oli myös eräänlainen hiihdon puntari.

Kilpahiihtosarja jätettiin pian pois ja lähtöaika siirtyi seitsemän ja yhdeksän välille. Myös hiihtäjien numerolapuista luovuttiin. Puoli- ja neljännesmatkaa varten tuli oma oikolatu, joka lähti Joensuusta ja yhtyi päälentäviin. Hiihdon päätteeksi oli linja-autokuljetus Repolan saunaan. Pari päivää myöhemmin pidettiin päätösiltamat Karjalantalolla. Lopettajaisissa jaettiin kunniakirjat ja palkinnot, jotka kilpasarjan loputtua arvottiin kaikkien osallistujien kesken. Joensuun Latu osallistui iltamien järjestelyyn aina 1980-luvun alkuun saakka.

Laturetkissä pyrittiin käyttämään hyväksi varuskuntien ja koulujen latuja, mutta niiden väliä piti hiihtää erikseen auki. Työ jäi latulaisten hartaille. Joka-sunnuntaiset hiihtolenkit suunniteltiin tätä silmällä pitäen. Vierekkäin hiih-dettiin kolmea latu-uraa, joista keskimäinen oli varsinainen hiihtolatu ja sitä reunustivat ”sompaladut”. Lisäksi täytettiin lumella oja sekä poistettiin vesakkoja.

Reittiä avattiin umpihangessa pieni väli kerrallaan. Tämä oli melko raskasta työtä, sillä mukana piti kuljettaa lapiot ja vesurit. Lumisateet peittivät ladun tuon tuostakin. Vaikka latu oli saatu kuntoon, saattoi se seuraavana sunnuntaina olla taas aivan ummessa ja työ oli aloitettava alusta. Hiihtoretket kuuluivat toki Ladun ohjelmaan, mutta ladunavaus oli enemmänkin työtä kuin huvia. Tätä kuvaa myös jäsentiedotteen ilmoitus: *"Puntarihiihdon ja nuotioaseman tekotal- koot: Lähtö klo 9 kaupungintalon edestä. Ladun suunnittelua ja kunnostusta. Paluu n. klo 13, jotta ennätetään TV:tä katsomaan"*. Kaikesta huolimatta saatiin usein kiitoksen sijasta moitteita, kun latu kului kovassa käytössä syville urille.

Jäsenet olivat mukana laturetkillä myös toimitsijoina lähtöpaikoilla sekä latuasemilla. Lisäksi heidän toivottiin hiihtävän laturetkä ja näin parantavan osallistujamäärää. Hiihtoon olikin usein lähes pakko osallistua. Yöllä lumituis- ku saattoi peittää ladun juuri ennen retkipäivää. Ladun avaus oli suoritettava taas uudelleen aamuyöllä, vaikka se olisi edellisenä iltana juuri tehty. Joinakin vuosina latulaisia kirjattiin enemmän toimitsijoina kuin hiihtoon osallistuneina. Ehkä reitti oli tullut liiankin tutuksi ladunavauksista. Jotkut kuitenkin jakoivat olla mukana, esimerkiksi vuonna 1975 Asser Tervo hiihti vielä Puntarihiihtopäivänä 104 kilometriä.

"Joensuun Latu, Kohota kuntoasi, Liity jäseneksi" kehottaa kyltti Puntarihiihdon latuasemalla. Nuotiopaikka tehtiin lapioimalla lumeen. Tarjolla oli mm. kuumaa mehua, kahvia, pullaa, appelsiinejä, ja makkaraa. Hiihtäjät nauttivat nuotion lämmöstä.

Kontiorannan varusmiehet alkoivat huolehtia latujen avaamisesta 1960-luvun loppupuolella. Työnjako eteni niin, että Joensuun Ladun tehtäväksi jäi vuonna 1969 vain väli Lehmo-Uuro. Vaikka latujen avaamisessa olikin kova työ, tuntui hienoinen syrjäyttäminen harmittavan. Vuosikertomus toteaaakin että ”*siitä osuudesta tehtiin sitten uhmalla hyvää. Monta sunnuntaita siihen uhrattiinkin*”. Seuraavana vuonna (1970) oltiin jo uusissa tunnelmissa, kun latureitin varrelle saatiin rakennettua nuotiopaikka laavuineen ja rakotulineen. Siellä myytiin makkaraa ja mehua sekä voideltiin kaupanpäällisiksi suksia. Tyytyväisyys avattavan latuosuuden lyhenemisestä varmaan vain kasvoi, kun vuonna 1971 sattui kova lumipyry retkeä edeltävänä lauantaina. Tällöin onneksi osuutena oli Joensuun uimahalli – Kylmäoja, joten ladun avaukseen päästiin lähtemään kotinurkilta. Urakan jälkeen oltiin valmiita toivomaan kaupungilta moottorikelkkaa avuksi.

Joensuun Ladun päätehtäväksi jäi hoitaa aluksi Kylmäojan ja myöhemmin Jaamankankaan nuotioasemaa. Yhdistykseen perustettiin vuonna 1979 erityinen ”naisjaosto”, joka organisoii tarjoilun. Aseman hoidosta vastasivat useina vuosina Eila ja Asser Tervo. Myöhemmin Eila Pyykkö ja Hilikka Nissinen ovat olleet uskollisia mehun keittäjiä. Välipalan myynti oli myös merkittävä tulonlähde. Viitoitus kaupungista Jaamankankaalle sekä latupartiointi samalla välillä hoidettiin aina 1980-luvun lopulle saakka.

Osallistujamäärät laturetkillä vaihtelivat säästä riippuen. Koli-hiihdon raskaan ladun taivalsi hieman vajaat kolmesataa henkeä. Puntarihiihdossa osallistujia oli, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, vähintään 500. Vuonna 1961 hiihtopäiväksi sattui rankka vesisade, mutta 188 hiihtäjää taivalsi sisukkaasti latua. Tämä olikin kaikkien aikojen pienin joukko. Myös vuonna 1968 laduille lähti vain 253 hiihtäjää. Aamun pakkaslukema -30° sai väen pysymään neljän seinän sisällä.

Tuloksen parantamiseksi toteutettiin hiihto muutamia kertoja kahtena perättäisenä sunnuntaina. Tuolloin elettiin kuusipäiväistä työ- ja kouluviikkoa, joten lauantaille ei hiihtäjiä eikä toimitsijoita olisi riittänyt. Kaksi perättäistä hiihtosunnuntaita lisäsi järjestäjien työtä. Latu piti käytännössä pitää kunnossa koko viikon. Lisäksi tarvittiin toimitsijat ja latuasemien hoitajat kummallekin viikonlopulle. Toisaalta latulaiset pääsivät itse nauttimaan nyt hiihdosta, kun talkoovuorot voitiin jakaa kahdelle päivälle.

Parina vuonna koululaiset ja varusmiehet hiihtivät väliviikolla oman laturetkensä. Tällä lailla ladut pysyivät auki ja osallistujamäärä nousi ennätyslukemiin (vuonna 1963 peräti 4 450 osallistujaa). Puntarihiihtoon yhdistettiin myös muutamia erillisiä tapahtumia. Siitä tuli osa UKK hiihtoa ja vuonna 1978 siihen liitettiin Joensuussa Suomen Ladun 40-vuotis juhlahiihto.

Moottorikelkat saatiin avuksi laduille 1970-luvun lopulla ja tämän jälkeen latuverkko valmistui kokonaan kuntien ja varuskuntien toimesta. Veikko Kautto huolehti maaomistajilta luvat moottorikelkalla ajoin. Uimahalli–Kylmäoja

Pyytivaara oli laturetken korkein kohta. Nousu kysyi voimia, mutta vaivan palkaksi voi ihailla mahtavia näköaloja. Latu noudattelee takana näkyvää sähkölinjauraa. Pyytivaaran osuus on jäänyt pois nykyisestä Kareliahihdosta.

osuuden pohjustus- ja raivaustöitä latulaiset kuitenkin hoitivat vielä 1980-luvulla. Reittejä ja lähtöpaikkoja hiihtoon lisättiin vähitellen ja jokainen voi valita oman laturetken pituuden kuntonsa mukaan.

Laturetken saaman suosion ansiosta Pohjois-Karjalassa alettiin järjestää myös muita laturetkiä. Näistä osa oli selvästi alueellisia tapahtumia, mutta mm. Ahman hiihto Kolilla ja Pogostan hiihto Ilomantsissa keräsivät osallistujia koko maasta. Puntarihihdosta tuli pääasiassa Joensuun ja Kontiolahden retki. Sen järjestelyissä olivat Joensuun Ladun lisäksi mukana Joensuun kaupunki, Kontiolahden kunta, Pohjois-Karjalan Prikaati, Pohjois-Karjalan Rajavartiosto, Kontioveikot, Joensuun Retkeilijät ja Joensuun Kuntoliikunta. Pohjois-Karjalan laturetkelle asetettiin jo vuonna 1957 tavoite päästä valtakunnalliseksi laturetkeksi. Tämä nimikkeen sai lopulta 30. Puntarihiihto.

Viisipäiväiseen työviikkoon siirtyminen mahdollisti laturetken muuttamisen kaksipäiväiseksi lauantai–sunnuntai hiihdoksi. Monet innokkaat hiihtäjät ovatkin tämän jälkeen olleet mukana molempina päivinä ja osallistujia on ollut tuhatkunta, hyvällä säällä jopa yli 1700 (1981: 1756 hiihtäjää ja 1982: 1789 hiihtäjää)

Luistelutyölin yleistyessä 1980-luvulla, siihen suhtauduttiin laturetkihiihtona aluksi kielteisesti. Lehdistöissä kerrottiin laajasti luisteluhiihdon vaaroista ja sen aiheuttamista rasitusvammoista. Hiihtäjille tuli ainakin laturetkellä tarjota

kunnollinen latu-ura eikä ”tasaista baanaa”. Myöhemmin suhtautuminen lie-
ntyi, mutta laturetkille on aina vaadittu myös perinteinen suksilatu.

Latuverkkoa laajennettiin vielä 1990-luvun alussa Liperiin ja Viinijärvelle. Nimi muutettiin tämän jälkeen Karelia-hiihdoksi vuonna 1991. Järjestelyistä vastaavat nykyisin (v. 2001) vuorotellen Joensuun kaupunki sekä Liperin ja Kontiolahden kunta. Lisäksi mukana on toistakymmentä eri yhdistystä. Joensuun Ladun hoidossa on kolme latuasemaa: Jaamankangas, Lykynlampi ja Vesikko. Vaikka reittivaihtoehdot ovat lisääntyneet, on hiihtoon osallistujien määrä hieman pudonnut ja vaihtelee 700–1000 välillä.

Peruskuntoa ja terveyttä polkuretkestä

Laturetkien vastineeksi ideoitiin Suomen Ladussa vuonna 1958 polkuretki, jonka esikuva tuli Keski-Euroopasta. Sen avulla haluttiin houkuttaa suomalaisia liikkumaan syksyisessä luonnossa. Samalla se toimi valmentautumisena talven laturetkille. Tällä patikkaretkellä toivottiin ihmisten nauttivan liikkumisesta ilman kiirettä. Niinpä siihen ei saanut yhdistää juoksukilpailua. Reittien tuli mielellään noudatella hiihtouria ja enimmäispituudeksi suositeltiin puolta laturetkestä (35–40 km). Näköalapaikat sekä luontokohteet tuli myös huomioida matkan elävöittäjinä.

Polku- ja laturetken uria kartoitettiin syksyisillä patikkaretkillä. Näköalapaikkoja pyrittiin saamaan reitin varrelle. Tässä ihailaan maisemaa Huhmarisvaaralta.